

بررسی تطبیقی ترجمه‌های انگلیسی

آیاتی از کلام‌الله مجید

(آیه‌های ۲۷، ۲۸ و ۲۹ سوره مبارکه بقره)

عبدالرضا قوامی

«انا نحن نزلنا الذكر و انا له لحافظون»

(البته ما قرآن را بر تو نازل کردیم و محققاً خود آن را نگاه خواهیم داشت.)

مقدمه

ترجمه آیات قرآن کریم بحق دشوارترین و در عین حال حساس‌ترین انواع ترجمه‌ها است؛ زیرا تقدس متن و اینکه کوچک‌ترین اشتباه باعث تغییر در معنا و پیام آیه می‌شود باعث شده است تا مترجمان با نگرشی متفاوت و صرف دقت و وسواس بیش‌تری به ترجمه آیه‌های این کتاب عظیم دست زنند. در بین مترجمان صاحب‌نام قرآن، می‌توان آ. ج. آربری،^۱

---

1. Arberry

شاکر،^۱ م. پیکتال^۲ و خطیب^۳ را نام برد. اینان نه تنها بر زبان انگلیسی تسلط کامل داشتند، بلکه بر زبان عربی نیز کاملاً مسلط بودند ولی با این وجود ترجمه‌هایشان بدون عیب و نقص نیست.

نگارنده این مقاله، با تکیه بر اصول و روش ترجمه و رعایت امانت که مهم‌ترین اصل در ترجمه متون، و بخصوص مصحف آسمانی، است ابتدا ترجمه فارسی آیات را به دست داده و سپس با ارائه چهار نمونه از ترجمه انگلیسی همان آیات، بتفصیل آنها را نقد و بررسی دقیق کرده، و در خاتمه هر قسمت نیز ترجمه اصلاحی و تجدیدنظر شده خود را مطرح ساخته است. نگارنده بر این عقیده پایبند است که نباید حتی یک واژه از آیه‌ها در ترجمه انگلیسی مغفول بماند یا اینکه خدای ناکرده اشتباهاً ترجمه شود، بلکه لازم است تمامی کلمات دقیقاً و عیناً به همان‌گونه که در قرآن کریم آمده است ترجمه گردد تا به شکل، معنا، محتوا و پیام آنها کوچک‌ترین لطمه‌ای وارد نشود.

بر همین اساس در آغاز به بحث و تحلیل درباره ترجمه انگلیسی جمله به جمله آیات و مطابقت هر یک از ترجمه‌ها با یکدیگر پرداخته و در خاتمه هر بند، ترجمه اصلاح شده خود را آورده‌ایم. سپس، در نهایت، برای اینکه خواننده محترم بین چهار ترجمه قدیم‌تر و آنکه به قلم نویسنده مقاله حاضر صورت گرفته است، مقایسه‌ای انجام دهد، به ذکر کل آیه، ترجمه فارسی و ترجمه‌های انگلیسی آن مبادرت ورزیده‌ایم.

الف. بررسی تفصیلی ترجمه‌های آیه ۲۷ سوره مبارکه بقره

«الَّذِينَ يَتَّقُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ تَعْدِ مِيثَاقِهِ وَ يَقَطْعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ
وَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ.»

این آیه شامل چهار جمله است، به ترتیب:

۱. «الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ».

فعل جمله کلمه 'يَنْقُضُونَ'، فاعل آن ضمیر 'الَّذِينَ'، و کل عبارت 'عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ'، مفعول جمله است. لذا ترجمه تحت اللفظی آیه چنین خواهد شد:

«کسانی که نقض می‌کنند عهد خدا را، بعد از عقد پیمانی استوار با او.»
مرحوم آیت‌الله الهی قمشه‌ای^۱ ترجمه این قسمت از آیه را چنین ضبط کرده است: «کسانی که عهد خدا را پس از محکم بستن، می‌شکنند»، و در اینجا باید توجه کرد که ایشان 'محکم بستن' را معادل 'میثاقه' آورده، ولی معنای 'ع' ('با او') را ذکر نکرده است که با عنایت به این مطلب، ترجمه پیشنهادی نگارنده این‌گونه خواهد بود: «کسانی که عهد خدا را پس از عقد پیمانی محکم با او، می‌شکنند.»

ترجمه‌های انگلیسی این جمله نیز عبارت‌اند از:

– ترجمه پیکتال:

Those who break the covenant of Allah after ratifying it.

– ترجمه شاکر:

Who break the covenant of Allah after its confirmation.

– ترجمه خطیب:

Those who break the covenant of God after its solemn binding.

– ترجمه آربری:

Such as break the covenant of God after its solemn binding.

۱. در ترجمه فارسی قرآن کریم، متن مترجم مرحوم آیت‌الله مهدی الهی قمشه‌ای مورد نظر بوده است.

بحث

کلمه 'الَّذِينَ' (کسانی که) را باید به ضمیر جمع 'کسانی' (those) و موصول 'که' (Who) ترجمه کرد.

شاگرد، واژه 'those' را نیاورده و آربری آن را به 'Such as' ترجمه کرده و بدین ترتیب، ضمیر جمع و موصول را رعایت ننموده است.

همه مترجمان، 'break' را معادل فعل 'يَنْقُضُونَ' (نقض می‌کنند) ضبط کرده‌اند که معادل مناسبی است.

مترجمان همچنین 'عَهْدَ اللَّهِ' را به 'the covenant of Allah' برگردانده‌اند؛ به جز آربری و خطیب که کلمه 'God' را معادل 'اللَّهِ' ذکر کرده‌اند. اما با توجه به اینکه از میان هزار نام مقدس حضرت باری تعالی، 'اللَّهِ' کامل‌ترین آنها به لحاظ معناست و دیگر اسمای الهی در واقع زیرمجموعه واژه 'اللَّهِ' اند شاید بهتر باشد خود کلمه 'اللَّهِ' را به زبان انگلیسی انتقال دهیم (Allah) و آن را به 'God' ترجمه نکنیم.

در عبارت 'مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ' (بعد از عقد پیمان با او)، مترجمان از ضمائر 'it' و یا 'its' برای خداوند سبحان استفاده کرده‌اند در حالی که 'ه' در 'مِيثَاقِهِ' به خداوند اشاره دارد و شایسته است که به ضمیر مناسب 'Him' ترجمه شود؛ زیرا در زبان انگلیسی برای اشاره به خداوند از ضمائر 'His'، 'He'، و یا 'Him' استفاده می‌شود.

پیکتال، کلمه 'مِيثَاق' - به معنای پیمان استوار بستن - را به 'ratifying' و شاگرد به 'confirmation' - به معنای تأیید و تصویب - ترجمه نموده‌اند و در نتیجه از معنای واقعی این واژه دور شده‌اند، در صورتی که در بطن معنای 'مِيثَاق'، تعابیر محکم و استوار نیز نهفته است. لذا بهتر است از کلمات

'solemn' (محکم) و 'binding' (بستن) استفاده شود.

با توجه به توضیحات یادشده، نگارنده، این عبارت اصلاحی را بر ترجمه‌های دیگر از جمله نخست آیه ۲۷ ترجیح می‌دهد:

Those who break the covenant of Allah after solemn binding with Him.

۲. «وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ.»

'يَقْطَعُونَ' فعل جمله و ضمیر 'و' فاعل آن و 'مَا' (آنچه را) مفعول است. همچنین 'أَمَرَ' (امر کرده است) فعل زمان حال کامل، 'اللَّهُ' فاعل، کلمه 'بِهِ' و 'أَنْ' (که) حرف ربط، و 'يُوصَلَ' (وصل شود) فعل مجهول است.

مترجم فارسی برای مفهوم کردن عبارت، واژه 'رشته‌ای' را بدان افزوده و 'اللَّهُ' (فاعل) را هم ذکر نکرده و بخش دوم آیه را چنین ترجمه کرده است: «و رشته‌ای که آنان را امر به پیوند آن کرده، می‌گسلند»، در حالی که به نظر نگارنده، ترجمه نزدیک به متن چنین است: «و آنچه را خداوند امر به وصل آن کرده است، قطع می‌کنند.»

ترجمه‌های انگلیسی این جمله عبارت است از:

– ترجمه پیکتال:

and sever that which Allah ordered to be joined.

– ترجمه شاکر:

and cut asunder what Allah has ordered to be joined.

– ترجمه خطیب:

and sever what God ordained to be joined.

– ترجمه آربری:

and such as cut what God has commanded should be joined.

بحث

مترجمان برای فعل 'يَقْطَعُونَ' سه معادل 'sever-cut'، 'asunder-cut' و 'cut asunder' را - به معنای دو نیمه کردن - ذکر کرده‌اند که در این مورد مصداق مناسبی نیست. کلمات 'cut' و 'sever' نیز هر دو به معنای قطع کردن‌اند ولی چون متن مقدّس و تخصصی است، واژه 'sever' ترجیح دارد. پیکتال برای ترجمه 'ما' (آنچه را) از دو موصول 'which' و 'that' به‌طور همزمان استفاده کرده است که ضرورتی نبود. سه مترجم دیگر نیز معادل 'what' را به کار برده‌اند که هم نقش موصول و هم نقش مفعولِ فعلِ قبلی را ایفا می‌کند و لذا کاربرد آن مناسب‌تر است. آربری تعبیر 'such as' را هم به ترجمه اضافه کرده است که مطابق آیه نیست. درباره ترجمه کلمه 'اللّه' نیز در بخش قبل بتفصیل بحث شد.

فعل 'أَمَرَ' را به زمان گذشته (ordered) و خطیب نیز مطابق همان زمان (ordained) ترجمه کرده‌اند. در صورتی که زمان آن فعل، حال کامل است و باید که مترادف زمانی را رعایت می‌کردند. وانگهی حال کامل از این جهت مناسب است که از زمان گذشته شروع شده و تاکنون ادامه یافته است و بر زمان حال نیز اثر می‌گذارد؛ ضمن آنکه می‌دانیم خداوند این دستور را برای زمان حال هم صادر فرموده است، لذا تعبیر 'has commanded' از دو معادل قبلی بهتر است، مضافاً در کلمه 'command' حکم و تأکید بیش‌تری وجود دارد. مترجمان یادشده، 'أَنْ يُوصَلَ' را به ساختار 'to be joined' برگردانده‌اند، البته به‌جز آربری که کلمه 'should' (باید) را نیز افزوده است و متن آیه فاقد چنین واژه‌ای است؛ ضمن اینکه باید تأکید کرد 'أَمَرَ' (امر کرده است)؛ در این باره کفایت می‌کند و ذکر کلمه 'باید' (should) ضرورتی ندارد.

ترجمه اصلاحی نگارنده بدین صورت خواهد بود:

and sever what Allah has commanded to be joined.

۳. «وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ».

«يُفْسِدُونَ» فعل جمله و ضمیر 'و' فاعل آن، و 'فِي الْأَرْضِ' قید مکان است.

مرحوم استاد الهی قمشه‌ای این جمله را به صورت «و در زمین و میان اهل آن فساد می‌کنند»، ترجمه کرده و عبارت 'و میان اهل آن' را اضافه نموده است که در آیه وجود ندارد. همچنین 'فِي الْأَرْضِ' را به 'در زمین' ترجمه کرده است که بهتر آن بود 'بر روی زمین' ترجمه می‌شد؛ زیرا منظور آیه سطح زمین است.

مع الوصف نگارنده، جمله «و بر روی زمین فساد می‌کنند» را ترجیح می‌دهد.

مترجمان یادشده، ترجمه انگلیسی این جمله را بدین صورت ضبط کرده‌اند:

– ترجمه بیکتال: *ثروة* پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال بین‌المللی علوم اسلامی

and (who) make mischief in the earth.

– ترجمه شاکر:

and make mischief in the land.

– ترجمه خطیب:

and cause corruption in the land.

– ترجمه آربری:

and such as do corruption in the land.

بحث

پیکتال برای واوِ عطف، واژهٔ 'who' را میان دو کمان نوشته و آربری بعد از آن، بار دیگر 'such as' را اضافه کرده است که هر دو غیر ضروری است.

پیکتال و شاکر معادلِ فعل 'يُفْسِدُونَ' را 'make mischief'، اختیار نموده‌اند که 'mischief' اصلاً به معنای فتنه و شیطنت است. در حالی که فساد، تعبیر جامع‌تری است و شامل هر نوع فتنه و شیطنتی می‌شود و به عبارت بهتر، این دو واژه خود زیرمجموعهٔ کلمهٔ فسادند. خطیب فعل آن را به 'cause corruption' - به معنای باعث فساد شدن - ترجمه کرده است و چون مضمون آیه این است که چنین افرادی نه فقط باعث فساد می‌شوند بلکه عملاً خود فساد را انجام می‌دهند، لذا بهتر است از فعل انجام دادن (do) استفاده نمود؛ یعنی همان گونه که آربری به کار برده است (do corruption).

سه تن از مترجمان، معادلِ 'فِي الْأَرْضِ' را به صورت 'in the land' آورده‌اند و تنها پیکتال است که واژهٔ 'ارض' را به 'the earth' ترجمه کرده است. 'land' در واقع بخشی از زمین است، در حالی که آیه به کل زمین اشاره دارد. پس درست آن است که 'the earth' به کار برده شود. دربارهٔ حرف اضافهٔ 'فی' نیز منظور آیه درون زمین نیست و در اینجا سطح زمین مطرح است، لذا بهتر است از حرف اضافهٔ 'on' استفاده گردد.

بدین ترتیب، ترجمهٔ اصلاحی نگارنده برای سومین جملهٔ آیهٔ ۲۷ چنین است:

and do corruption on the earth.

۴. «أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ.»

أُولَئِكَ (ایشان؛ اینان) مبتدا و هُمُ ضمیر فصل است.

مترجم فارسی، جمله را چنین ترجمه کرده است: «به حقیقت زیانکاران

عالم آنها هستند.» با این توجه که دو کلمه 'حقیقت' و 'عالم' در متن آیه نیست و در ترجمه ایشان اضافه شده است.

به نظر نگارنده، ترجمه صحیح جمله عبارت است از: «اینان همان زیانکاران اند.»

ترجمه های انگلیسی این جمله نیز عبارت اند از:
- ترجمه پیکتال:

those are they who are the losers.

- ترجمه شاکر:

these it is that are the losers.

- ترجمه خطیب:

those are they who shall be the losers.

- ترجمه آربری:

they shall be the losers.

بحث

کلمه 'أُولَئِكَ' به نزدیک اشاره می کند اما پیکتال و خطیب از ضمیر اشاره دور (those) استفاده کرده اند. آربری ضمیر 'they' را به کار برده است که برای اشاره به دور و نزدیک به کار می رود ولی مطابق آیه، ضمیر اشاره نزدیک (these) مناسب ترین است.

تمام عناصر جمله جمع است ولی شاکر آن را رعایت نکرده و از ضمیر و فعل مفرد 'it is' استفاده کرده است.

پیکتال و خطیب ضمیر فصل 'هُم' را به 'they' ترجمه کرده اند و شاکر در این باره از موصول 'that' استفاده کرده و با این کار در واقع نقش ضمیر فصل را، برعکس، تبدیل به موصول نموده است. آربری هم که

اصلاً ضمیر فصل را ترجمه نکرده است.

مضمون آیه در بردارنده تک تک افراد، به عنوان زیانکاران، است لذا ضمیر 'the ones' نه تنها بین مبتدا و صفت جدایی و فاصله می اندازد بلکه به فرد فرد زیانکاران اشاره می کند. خطیب و آربری نیز فعل کمکی 'shall' را به کار برده اند که بدین ترتیب آن افراد در آینده زیانکار خواهند بود، در حالی که زمان جمله حال ساده است و باید ترادف زمانی رعایت می شد؛ مضافاً از لحاظ معنایی، این افراد هم اکنون نیز در زیان و خسران اند. بالاخره واژه 'الْخَاسِرُونَ' (زیانکاران) همگی آن را به 'the losers' ترجمه کرده اند.

ترجمه اصلاحی نگارنده نیز برای آن جمله بدین صورت خواهد بود:

these are the ones who are the losers.

نتیجه

ترجمه های اصلاحی فارسی و انگلیسی نگارنده مقاله از آیه شریفه ۲۷ سوره مبارکه بقره عبارت است از:

کسانی که عهد خدا را پس از عقد پیمانی محکم با او، می شکنند و آنچه را خداوند امر به وصل آن کرده است، قطع می کنند و بر روی زمین فساد می نمایند، اینان همان زیانکاران اند.

Those who break the covenant of Allah after solemn binding with Him, and sever what Allah has commanded to be joined, and do corruption on the earth; these are the ones who are the losers.

ب. بررسی تفصیلی ترجمه های آیه ۲۸ سوره مبارکه بقره

«كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَ كُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ.»

این آیه شامل شش جمله است، به ترتیب:

۱. «كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ».

در این عبارت، 'كَيْفَ' (چه گونه) قید حالت، 'تَكْفُرُونَ' (کفر می‌ورزید) فعلی آن، و ضمیر 'و' فاعل آن است.

مرحوم آیت‌الله الهی قمش‌ای این جمله را به صورت «چه گونه کافر می‌شوید به خدا» ترجمه نموده ولی علامت سؤال آن را ذکر نکرده است. نگارنده، عبارت فارسی «چه گونه به خداوند کفر می‌ورزید؟» را مرجح می‌داند.

در ترجمه‌های انگلیسی این جمله نیز چنین آمده است:

– ترجمه پیکتال:

How disbelieve ye in Allah.

– ترجمه خطیب:

How can you disbelieve in God?

– ترجمه آبروی:

How do you disbelieve in God?

– ترجمه شاکر:

How do you deny Allah?

بحث

پیکتال شکل سؤالی جمله را رعایت نکرده و 'ye' را به سیاق شعر به جای فاعل 'you' به کار برده است که ضرورتی نداشت. در حالی که سایر مترجمان، همان 'you' را نوشته‌اند.

'كَيْفَ' را همگی به 'How' ترجمه کرده‌اند اما خطیب فعل کمکی 'can' (توانستن) را نیز بدان افزوده است که در متن جمله، چنین تعبیری را

نمی‌توان یافت. مطلب آخر اینکه آربری تمام آیه را به صورت پرسشی مطرح می‌کند در صورتی که تنها جمله نخست آن سؤالی است. سه تن دیگر از مترجمان، فعل 'disbelieve' را معادل 'تَكْفُرُونَ' نوشته‌اند که مناسب است ولی شاکر از فعل 'deny' (انکار کردن) استفاده کرده است که مناسبی ندارد. زیرا در این فعل، صرفاً ردّ یک موضوع مطرح می‌شود در حالی که در مفهوم فعل نخست، نه تنها ردّ یک موضوع بلکه عدم اعتقاد به آن نیز مطرح است.

خطیب و آربری، 'بِاللَّهِ' را مطابق 'in God' ترجمه کرده‌اند و پیکتال آن را به 'in Allah' برگردانده است. همچنین باید دانست که معادل انگلیسی حرف اضافه 'بِ' در 'بِاللَّهِ'، با توجه به استفاده از فعل 'disbelieve'، 'in' است. درباره برگردان کلمه 'اللَّهِ' نیز قبلاً بحث شده است. اینک ترجمه اصلاحی نگارنده از جمله مورد نظر:

How do you disbelieve in Allah?

۲. «وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا».

'و' کلمه حالیه است و تقابلی معنایی دو جمله را می‌رساند؛ یعنی در عبارت قبلی، سؤال کافر بودن انسان‌ها به خداوند است و در این جمله سرزنش می‌کند که آنها مرده بودند و این خدا بود که آنان را زنده کرد و اکنون به او کافر می‌شوند. 'كُنْتُمْ' (بودید) فعل ربطی و 'أَمْوَاتًا' (مرده) مکمل جمله است. ترجمه فارسی مرحوم استاد الهی قمشه‌ای نیز کاملاً مناسب و روان است: «و حال آنکه مرده بودید».

ترجمه‌های انگلیسی این جمله عبارت‌اند از:

– ترجمه پیکتال:

When ye were dead.

– ترجمه خطیب:

When you were dead.

– ترجمه آزبری:

seeing you were dead.

– ترجمه شاکر:

and you were dead.

بحث

پیکتال و خطیب 'و' حالیه را به 'When' (وقتی که) ترجمه کرده‌اند، حال آنکه در اینجا بحث زمان مطرح نیست و نمی‌توان از این کلمه استفاده کرد.

آزبری، 'و' حالیه را به اسم مصدر 'seeing' (دیدن و درک کردن) برگردانده است و با توجه به توضیح یادشده، وی در واقع می‌خواسته تفسیر آیه را در ترجمه آن بگنجانند و لذا از ترجمه واژگانی آن دوری جسته است.

شاکر آن را معادل 'او' ربط گرفته و به 'and' ترجمه نموده و بدین ترتیب از معنای حقیقی دور افتاده است.

نگارنده برای این منظور، واژه 'While' (در حالی که) را پیشنهاد می‌کند؛ زیرا می‌تواند نقش تقابلی معنایی مورد نظر را در آیه ایفا نماید.

بقیه جمله را مترجمان، جز پیکتال که مجدداً شکل شعری 'ye' را – به جای 'you' – به کار برده است، مشابه یکدیگر ترجمه کرده و به اجماع، 'کُنْتُمْ' (بودید) را معادل 'were' و 'أَمْوَاتًا' (مرده) را معادل 'dead' اختیار نموده‌اند.

ترجمه اصلاح شده نگارنده:

While you were dead.

۳. «فَأَخْيَاكُمْ».

'فَ' (پس؛ آن‌گاه) حرف ربط، 'أَخْيَا' (زنده کرد) فعل جمله و 'كُمْ' (شما را) مفعول آن است.

مترجم فارسی، در ترجمه این جمله که به صورت «شما را زنده کرد» آورده، حرف ربط را ترجمه نکرده است.

ترجمه نگارنده چنین است: «آن‌گاه شما را زنده کرد».

ترجمه‌های انگلیسی آن جمله نیز عبارت‌اند از:

- ترجمه پیکتال:

and He gave life to you.

- ترجمه خطیب:

and then He gave you life.

- ترجمه آربری:

and He gave you life.

- ترجمه شاکر:

and He gave you life.

بحث

پیکتال، آربری و شاکر حرف ربط 'فَ' را معادل 'and' و خطیب معادل 'and then' اختیار کرده‌اند. ولی با توجه به معنای آن، تنها کلمه 'then' (پس؛ آن‌گاه) اکتفا می‌کند و لذا ذکر واژه 'and' ضرورتی ندارد. فعل و مفعول 'أَخْيَاكُمْ' (شما را زنده کرد) را نیز همه به یک شکل ترجمه کرده‌اند، جز پیکتال که مفعول شخصی و غیر شخصی را جابه‌جا نموده است؛ این جمله در ترجمه انگلیسی عملاً دارای دو مفعول است: 'you' مفعول شخصی و 'life' مفعول غیر شخصی. در این آیه انسان ملامت شده است، لذا بهتر است

مفعول شخصی را برای تأکید بیش تر در مجاورت فعل قرار داد و نخست آن را ذکر کرد، آن‌گاه مفعول غیر شخصی 'life' را.
ترجمه پیشنهادی نگارنده برای سومین جمله:

then He gave you life.

۴. «ثُمَّ يَمِيتُكُمْ».

ثُمَّ، حرف عطف، 'یمیت' (می‌میراند) فعل، و 'کُمْ' (شما را) مفعول جمله است.

مترجم فارسی، در ترجمه خود (و دیگر بار بمیراند)، ثَمَّ را به صورت «و دیگر بار» ترجمه نموده و کلمه 'و' را اضافه نوشته و مفعول جمله را نیز ترجمه نکرده است.

ترجمه اصلاحی نگارنده: «سپس شما را می‌میراند».
اینک ترجمه‌های انگلیسی جمله چهارم:
- ترجمه پیکتال:

then He will give you death.

- ترجمه خطیب:

then He shall cause you to die.

- ترجمه آربری:

then He shall make you dead.

- ترجمه شاکر:

Again He will cause you to die.

بحث

شاکر کلمه 'again' (دوباره) را معادل ثَمَّ گرفته است و دیگران از واژه 'then' استفاده کرده‌اند. ثَمَّ اشاره به این دارد که بعد از خاتمه یک کار، کار دیگری

انجام گیرد، لذا استفاده از 'then' نسبت به 'again' ترجیح دارد؛ چه 'again' یعنی مجدداً همان کار را انجام دادن، در حالی که جمله قبلی و این جمله دقیقاً مشابه نیستند بلکه برعکس در تضاد با یکدیگرند.

مترجمان، فعل 'یمیت' را متفاوت ترجمه کرده‌اند؛ پیکتال 'give death' (مرگ دادن) را به کار برده است و در انگلیسی معمولاً 'death' را با فعل 'give' به کار نمی‌برند.

خطیب و شاکر از فعل 'cause' (باعث شدن) استفاده کرده‌اند. با توجه به مفهوم آیه، خداوند صرفاً باعث مرگ نمی‌شود بلکه مرگ و حیات تماماً در اختیار او است، لذا 'cause' معادل مناسبی نیست.

آربری فعل 'make dead' (تبدیل و مبدل به مرده کردن) را به کار برده است که نسبت به سایر معادل‌ها بهتر است ولی نکته‌ای مهم که مترجمان از آن غفلت کرده‌اند اینکه جمله حاضر باید با توجه به جمله قبلی ترجمه شود تا انسجام آیه حفظ گردد. در عبارت قبل، زندگی و حیات دادن به انسان‌ها مطرح شد و در جمله فعلی، گرفتن این زندگی مطرح است لذا به نحوی باید تضاد این دو جمله و دادن و ستاندن جان و حیات در نظر گرفته شود؛ در ترجمه اصلاحی، به این نکته مهم توجه شده و فعل 'gave' در تضاد با فعل 'take' (مذکور در جمله پیشین) انتخاب شده است:

then He will take your Life.

۵. «ثُمَّ يُخَيِّكُم».

این جمله مشابه جمله قبلی است ولی مترجم فارسی، فعل آن را به زمان حال ترجمه کرده است: «و باز زنده کند».

با توجه به مفهوم کلی آیه بهتر است این جمله به شکل زمان آینده ترجمه شود؛ زیرا منظور و پیام آیه، احیا و زنده شدن ابدی بعد از مرگ است که این

امر در آینده اتفاق خواهد افتاد. لذا جمله «باردیگر شما را زنده خواهد کرد»، پیشنهاد می‌شود.

ترجمه‌های انگلیسی این جمله نیز عبارت‌اند از:

– ترجمهٔ بیکتال:

then life again.

– ترجمهٔ خطیب:

then He shall give you life.

– ترجمهٔ آربری:

then He shall give you life.

– ترجمهٔ شاکر:

and again bring you to life.

بحث

بیکتال، جمله را تبدیل به یک عبارت نموده که مجاز به چنین کاری نبود؛ زیرا جملهٔ قرآن کریم در حد امکان و الزام باید به جمله ترجمه شود تا معنا و پیام آیه حفظ گردد و خدشه‌ای در آن وارد نشود.

خطیب و آربری جمله را کاملاً درست ترجمه کرده‌اند.

شاکر اولاً فاعل را ذکر نکرده و ثانیاً زمان جمله را به شکل حال ساده ترجمه کرده است، مضافاً در ارائهٔ فعل‌ها در این سه جملهٔ متوالی، انسجام لازم را بین افعال نیز رعایت ننموده است.

ترجمهٔ نگارنده:

then He will give you life.

۶. «ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ».

«إِلَيْهِ» (به سوی او) از دو قسمت تشکیل شده است؛ حرف اضافهٔ «إِلَى» (به)

سوی)، و ضمیر 'ه' (او). 'ثُرَجَعُونَ' (بازگردانده می شوید) فعل مجهول است.

مترجم فارسی، جمله را به شکل معلوم ترجمه کرده است، در حالی که این جمله مجهول است و با توجه به مضمون آیه که در نهایت انسان‌ها به سوی خداوند بازگردانده می شوند و اراده آنان نیز در آن نقشی ندارد، رعایت ترجمه جمله به صورت مجهول حائز اهمیت است.

مرحوم آیت الله الهی قمشه‌ای، جمله را به صورت «و عاقبت به سوی او بازخواهید گشت»، نقل کرده است ولی بنا به توضیحات پیشین، ترجمه صحیح به این صورت خواهد بود: «و سرانجام به سوی او بازگردانده خواهید شد.»

ترجمه‌های انگلیسی جمله بدین قرار است:

- ترجمه پیکتال:

and then unto Him ye will return.

- ترجمه خطیب:

then to Him shall you return.

- ترجمه آربری:

then unto Him you shall be returned.

- ترجمه شاکر:

then you shall be brought back to Him.

بحث

پیکتال و خطیب ساختار مجهولی جمله را رعایت نکرده‌اند - با ذکر توضیح پیشین، ترجمه مجهول این جمله الزامی است. آربری ترجمه درستی ارائه داده است. شاکر نیز ساختار مجهول را رعایت کرده اما از

فعل 'brought back' (پس آورده می‌شوید) استفاده نموده است و با توجه به مفهوم فعل 'تُرْجَعُونَ' که به معنای بازگشت و رجعت است، فعل 'be returned' (بازگردانده می‌شوید) مناسب‌تر می‌نماید و چون این بازگشت به سوی خداوند است، از لحاظ تأکید بر روی این سمت و جهت بهتر است 'to Him' (به سوی او) را نیز در اول جمله بیاوریم. حروف اضافه to و unto در اینجا با هم برابرند، لذا استفاده از هریک علی‌السویه است. اینک ترجمه نگارنده که چنین است:

then to Him you will be returned.

نتیجه

در پایان این قسمت، ترجمه‌های اصلاح‌شده فارسی و انگلیسی را از کل آیه شریفه ۲۸ سوره مبارکه بقره بیان می‌داریم:

چه‌گونه به خداوند کفر می‌ورزید؟ و حال آنکه مرده بودید، آن‌گاه شما را زنده کرد، سپس شما را می‌میراند، و بار دیگر شما را زنده خواهد کرد، و سرانجام به سوی او بازگردانده خواهید شد.

How do you disbelieve in Allah? While you were dead, then He gave you life, then He will take your life, then He will give you life, then to Him you will be returned.

ج. بررسی تفصیلی ترجمه‌های آیه ۲۹ سوره مبارکه بقره

«هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.»

این آیه شامل چهار جمله است، بدین قرار:

۱. هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا.

'هُوَ' (او) مبتدای جمله، 'الَّذِي' (کسی است) خبر آن، 'خَلَقَ' (خلق کرد)

فعل، و ضمیر مستتر 'هو' (او) نیز فاعل آن است. 'لَكُمْ' از دو قسمت تشکیل شده است؛ 'لَ' (برای)، و 'كُمْ' (شما). همچنین 'ما' (آنچه را؛ هر آنچه) مفعول غیر شخصی، 'فی الارض' (در زمین) قید مکان، و 'جمعياً' (تماماً؛ کلاً) تأکید معنوی است که در آخر جمله ذکر می شود.

مترجم فارسی، مرحوم استاد الهی قمشه‌ای، جمله را این‌گونه ترجمه کرده است: «او خدایی است که همه موجودات زمین را برای شما خلق کرد.» در زبان فارسی کلمه موجودات بیش‌تر اشاره به جانداران می‌کند و از ترجمه ایشان این تصور پیش می‌آید که خداوند فقط موجودات زنده زمین را برای انسان‌ها آفرید، در حالی که مفهوم آیه بسیار وسیع‌تر است و به هر آنچه که در زمین است، اعم از جاندار و بیجان، اشاره می‌نماید و واژه 'جمعياً' بر همین موضوع تأکید می‌ورزد.

بنا بدین توضیح، ترجمه پیشنهادی نگارنده از جمله چنین است: «او کسی است که تمام آنچه را در زمین است برای شما آفرید.»

ترجمه‌های انگلیسی این جمله عبارت‌اند از:
 - ترجمه پیکتال:

He it is who created for you all that is in the earth.

- ترجمه شاکر:

He it is who created for you all that is in the earth.

- ترجمه خطیب:

It is He who created for you all that is in the earth.

- ترجمه آربری:

It is He who created for you all that is in the earth.

بحث

'هُوَ الَّذِي' را همه مترجمان با استفاده از ضمیر 'it' ترجمه کرده‌اند. قبلاً متذکر شدیم این ضمیر برای خداوند مناسب نیست؛ زیرا بیش‌تر به اشیا اشاره می‌کند و برای خداوند در انگلیسی از ضمیر 'He' استفاده می‌شود. در ترجمه اصلاحی، به این نکته نیز توجه شده است و در ضمن برای رعایت ساختار جمله قرآن کریم که مبتدا و خبر است، جمله «He is the one who» (او کسی است که) پیشنهاد می‌شود.

مترجمان بقیه جمله را مشابه هم ترجمه کرده‌اند: 'خَلَقَ' معادل 'created'، 'لَكُمْ' معادل 'for you'، 'مَا' معادل 'that'، 'فِي الْأَرْضِ' معادل 'in the earth' - چون آیه اشاره دارد به هرآنچه در زمین است، پس شامل منابع درون زمین هم می‌شود و لذا باید حرف اضافه 'in' را به کار برد -، و 'جميعاً' معادل 'all'.
مع الوصف ترجمه اصلاحی نگارنده عبارت است از:

He is the one who created for you all that is in the earth.

۲. «ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ»

'اسْتَوَىٰ' (برگشت؛ قصد کرد؛ نظر گماشت) فعل جمله و ضمیر مستتر 'هو' (او) فاعل آن است. معنای آن فعل در زبان عربی این است که کسی به قصد انجام دادن کاری به سمتی برگردد یا بنگرد، لذا مترجم فارسی برای روشن شدن مفهوم این فعل، کلمه 'خلقت' را هم افزوده است.

مترجمان انگلیسی نیز هر یک به نوعی این فعل را ترجمه کرده‌اند؛ پیکتال آن را به 'turned' (برگشت)، شاکر به 'directed Himself' (خودش را در آن سمت قرار داد)، خطیب به 'turned His will' (اراده و قصدش را برگرداند)، و آربری به 'lifted Himself' (خودش را بالا برد) ترجمه کرده‌اند که در بین اینان تنها پیکتال اصل امانت را در ترجمه رعایت نموده و معنای دقیق فعل را ذکر

کرده است و بقیه مترجمان تفسیرها و آرای خودشان را در ترجمه وارد ساخته‌اند. بدین ترتیب نگارنده نیز فعل 'turned' را پیشنهاد می‌کند. اِلٰی (به سوی) حرف اضافه و اَلسَّمَاءُ 'نیز قید مکان جمله است. برای ترجمه کلمه اَلسَّمَاءُ، مترجمان واژه 'heaven' را به کار برده‌اند که بسیار معادل مناسبی است و به تمام جهان هستی و کل کائنات و حتی عرش خداوند اشاره دارد.

مترجمان، ترجمه‌های انگلیسی این جمله را چنین ضبط کرده‌اند:
- ترجمه پیکتال:

Then He turned to the heaven.

- ترجمه شاکر:

And He directed Himself to the heaven.

- ترجمه خطیب:

And He turned His will to heaven.

- ترجمه آربری:

Then He lifed Himself to heaven.

بحث

ناگفته پیدا است که در هر جمله‌ای، فعل، کامل‌کننده معنای آن است و همان‌طوری که قبلاً بیان شد تنها پیکتال فعل جمله را درست ترجمه کرده و اصل امانت را رعایت نموده است. همچنین باید افزود که شاکر و خطیب حرف عطف 'ثم' را به 'and' ترجمه کرده‌اند و صورت صحیح آن است که به کلمه 'then' ترجمه شود.

مرحوم استاد الهی قمشه‌ای آن جمله را به صورت «پس از آن به خلقت آسمان نظر گماشت»، ترجمه کرد که به نظر نگارنده، جمله «سپس به آسمان

نظر نمود»، به متن آیه نزدیک‌تر است و بر همین اساس ترجمه اصلاحی انگلیسی نگارنده عبارت خواهد بود از:

then He turned to the heaven.

۳. «فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ».

آیت‌الله الهی قمشه‌ای ترجمه این جمله را به صورت «و هفت آسمان را بر فراز یکدیگر برافراشت» آورده و برای روشن شدن مفهوم ترجمه، «بر فراز یکدیگر» را خود بدان افزوده است.

نگارنده، این ترجمه را ترجیح می‌دهد: «و آنگاه آنها را به هفت آسمان مبدل ساخت.»

مترجمان، این جمله را به صورت‌های مختلفی ترجمه کرده‌اند:

– ترجمه پیکتال:

and fashioned it as seven heavens.

– ترجمه شاکر:

So He made them complete seven heavens.

– ترجمه خطیب:

and fashioned them seven heavens.

– ترجمه آری:

and levelled them seven heavens.

بحث

پیکتال و خطیب فعل این جمله را معادل 'fashion' آورده‌اند. این فعل در زبان انگلیسی، یعنی از ماده اولیه‌ای چیز خاصی را شکل دادن و ساختن. لذا این فعل صرفاً تبدیل شکل را نشان می‌دهد و معنای واقعی فعل آیه را – که به معنای ساختن و خلق کردن است – بیان نمی‌کند.

شاگرد فعل جمله را به 'made' ترجمه کرده و فقط معنای تحت‌اللفظی آن را در نظر گرفته است، در حالی که آربری به معنای واقعی این فعل نایل شده و معادل 'levelled' را برای آن برگزیده است. در زبان انگلیسی فعل 'level' نه تنها به معنای ساختن است بلکه به مفهوم رتبه‌بندی و در سطوح مختلف قرار دادن نیز هست.

ترجمه این جمله نیز مانند جمله قبل نیازمند دقت بیشتر است. خداوند کل جهان را در هفت فلک (آسمان) خلق کرد که برخی از این افلاک بر فراز و فوق یکدیگرند، لذا نوعی سطح‌بندی در خلقت آنها وجود دارد که مترجم فارسی نیز به این موضوع اشاره کرده است. بنابراین بهتر است فعل جمله را به 'levelled' ترجمه کرد. سه تن از مترجمان، واژه 'them' را بدرستی معادل 'هُنَّ' (مفعول جمله) آورده‌اند، به جز پیکتال که از مفعول مفرد 'it' (آن را) استفاده کرده است. 'سَبْعَ سَمَوَاتٍ' (مضاف و مضاف‌الیه) را همگی به 'seven heavens' ترجمه کرده‌اند که کاملاً درست است.

اینک ترجمه اصلاحی نگارنده:

and He levelled them seven heavens.

۴. «وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ». رجال جامع علوم انسانی
 'وَ' کلمه استیناف است و آغاز جمله را نشان می‌دهد. 'هُوَ' مبتدای جمله، بِكُلِّ مضاف آن، و 'شَيْءٍ' مضاف‌الیه، 'عَلِيمٌ' خبر، و بالاخره فعل جمله که در کلمه 'علیم' مستتر است.

مترجم فارسی، جمله را به صورت «و او بر هر چیز دانا است»، ترجمه نموده و ترجمه نگارنده عبارت است از: «و او بر همه چیز دانا است». در اینجا باید تذکر داد که کلمه 'همه' حوزه‌معنایی وسیع‌تری نسبت به واژه 'هر' دارد که مترجم فارسی از آن استفاده کرده است.

ترجمه‌های انگلیسی این جمله عبارت‌اند از:

- ترجمهٔ پیکتال:

and He is knower of all things.

- ترجمهٔ شاکر:

and He knows all things.

- ترجمهٔ خطیب:

for He is omniscient.

- ترجمهٔ آربری:

and He has knowledge of every thing.

بحث

پیکتال کلمهٔ 'عَلِيمٌ' را به 'knower' ترجمه کرده است، در حالی که چنین ترکیب اسم فاعلی در زبان انگلیسی وجود ندارد. شاکر ساختار جمله را تغییر داده و فعل 'know' را به کار برده و در نتیجه حالت مضاف و مضاف‌الیه جمله را از بین برده است، حال آنکه باید سعی می‌کرد تا ساختار جملهٔ قرآن را حفظ نماید. خطیب 'بِكُلِّ شَيْءٍ' را اصلاً ترجمه نکرده و از قلم انداخته است. ساختار ترجمهٔ آربری نیز با متن آیه همخوانی ندارد؛ زیرا وی از فعل 'has' استفاده کرده و ساختار جمله را برهم زده است.

در ترجمهٔ اصلاحی نگارنده، نه تنها ساختار جمله حفظ گردیده و از فعل 'to be' برای بیان مبتدا و خبر استفاده شده، بلکه مضاف و مضاف‌الیه نیز رعایت شده است. ضمناً برای ترجمهٔ کلمهٔ 'عَلِيمٌ' (بسیار دانا) نیز بهتر است همچون خطیب از واژهٔ 'omniscient' (دانای کل؛ دارای دانش نامحدود) استفاده شود که دقیقاً دربردارندهٔ معنای 'عَلِيمٌ' است.

['بِكُلِّ شَيْءٍ' هم که مضاف و مضاف‌الیه است، به 'all things' (همه چیز) ترجمه شده است.

با این توضیحات، ترجمه اصلاح‌شده نگارنده چنین است:

And He is omniscient of all things.

نتیجه

ترجمه‌های اصلاحی فارسی و انگلیسی نگارنده از آیه شریفه ۲۹ سوره مبارکه بقره بدین قرار است:

او کسی است که تمام آنچه را در زمین است برای شما آفرید، سپس به آسمان نظر نمود، و آن گاه آنها را به هفت آسمان مبدل ساخت، و او بر همه چیز دانا است.

He is the one who created for you all that is in the earth, then He turned to heaven, and He levelled them seven heavens. And He is omniscient of all things.

کتابنامه

قرآن کریم، ۱۳۶۰ ه.ش. ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای. تهران: انتشارات ایران.
 لطفی‌پور ساعدی، کاظم. ۱۳۷۱ ه.ش. درآمدی به اصول و روش ترجمه. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

Holy Koran. 1372 Š. Trans. by A. J. Arberry. Qum: Ansariyan Publications.

_____. 1372 Š. Trans. by Khatib. Qum: Ansariyan Publications.

_____. 1372 Š. Trans. by Picktall. Qum: Ansariyan Publications.

_____. 1372 Š. Trans. by Shakir. Qum: Ansariyan Publications.